

KSIĘGA PAMIĄTKOWA I JUBILEUSZ PROFESORA EDWARDA KOŁODZIEJA

Profesor Edward Kołodziej jest jednym z najbardziej znanych badaczy dziejów Polonii i emigracji, a także wybitnym archiwistą. Urodził się 11 sierpnia 1940 r. w Białymstoku pod okupacją radziecką w rodzinie Stanisława i Danuty z domu Zajęc. Tam, w latach 1947–1950, uczęszczał do szkoły powszechnej, którą ukończył – po przeprowadzce rodziny – w Warszawie. W stolicy, w maju 1958 r., zdał maturę i rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Pod kierunkiem prof. Żanny Kormanowej (1900–1988)¹ przygotował pracę magisterską pt. *Międzynarodowy ruch robotniczy w polskiej prasie socjalistycznej w latach 1889–1895*, obronioną w 1963 roku.

Po studiach podjął pracę w Archiwum Akt Nowych (AAN) w Warszawie, w którym zatrudniony był do

Prof. zw. dr hab. Edward Kołodziej

[źródło: <http://histmag.org/?id=2541>
(25.01.2012)]

¹ Zob. A. Pacholczyk, *Kormanowa Żanna*, [w:] *Słownik historyków polskich*, pod red. M. Prosińskiej-Jackl, Warszawa 1994, s. 245. Szerzej o dorobku naukowym zob. „Z Pola Walki”, nr 4, 1980.

emerytury, a obecnie pracuje na 1/4 etatu. Tam w praktyce zdobył szlify archiwisty, które zaowocowały następnie badaniami naukowymi. W 1972 r. obronił rozprawę doktorską pt. *Działalność Komunistycznej Partii Robotniczej Polski w ruchu zawodowym w latach 1918–1923*², przygotowaną na seminarium prof. Ż. Kormanowej. Siedem lat później na podstawie książki *Wychodźstwo zarobkowe z Polski 1918–1939. Studia nad polityką emigracyjną II Rzeczypospolitej*³ uzyskał na Uniwersytecie Wrocławskim stopień doktora habilitowanego w zakresie historii najnowszej. Wówczas został w AAN docentem, konsekwentnie odmawiając przyjmowania jakichkolwiek funkcji kierowniczych i administracyjnych. Od 1985 r. jest członkiem Komitetu Badań nad Migracjami w Polskiej Akademii Nauk (Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych)⁴. W dniu 7 grudnia 1999 r. z rąk prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego odebrał nominację na profesora nauk historycznych⁵.

Od 1999 r. – pracując nadal w AAN – podjął wykłady w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, na kierunku archiwistyka, a także od 2005 r. w ramach Podyplomowego Studium Archiwistyki UMCS. Tam 14 września 2005 r. wypromował jednego doktora – Władysława Horsta na podstawie rozprawy *Kancelarie i archiwa Centralnego Komitetu Wykonawczego Polskiej Partii Socjalistycznej, Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej i Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1944–1990)*⁶. Na UMCS wypromował także 56 magistrów. Był rów-

² E. Kołodziej, *Komunistyczna Partia Robotnicza Polski w ruchu zawodowym 1918–1923*, Warszawa 1978, ss. 250.

³ E. Kołodziej, *Wychodźstwo zarobkowe z Polski 1918–1939. Studia nad polityką emigracyjną II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1982, ss. 294. W 1983 r. książka została wyróżniona Nagrodą im. Prof. Floriana Znanieckiego, nadawaną przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne.

⁴ Zob. <http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/ludzieNauki?type=opis&objectId=63002&lang=pl> (data dostępu: 18.01.2012).

⁵ Zob. <http://forumakad.pl/archiwum/2000/01/artykuly/02-kronika.htm> (data dostępu: 18.01.2012).

⁶ „Przedłożona praca jest zarysem dziejów kancelarii i archiwów Centralnego Komitetu Wykonawczego Polskiej Partii Socjalistycznej, Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej i Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1944–1990). Opisuje warunki w jakich powstawała i funkcjonowała biurowość i systemy kancelaryjne «partii władzy» oraz omawia archiwa partyjne i ich zadania w zakresie przejmowania, opracowania, udostępniania i popularyzacji zasobu. problemy kancelarii i archiwów «partii władzy» wynikały w znacznym stopniu ze specyfiki związanej z ich miejscem i rolą w życiu społeczno-politycznym kraju, co znajdowało odbicie nie

nież 13 marca 2003 r. recenzentem rozprawy doktorskiej Krzysztofa Czubyary pt. *Działalność Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Zamościu w latach 1944–1947*⁷, powstałej pod kierunkiem prof. Tadeusza Radzika⁸. W 2006 r. został profesorem zwyczajnym UMCS.

W 2000 r. otrzymał nagrodę Rady Porozumiewawczej Badań nad Polonią. Od 2001 r. jest redaktorem nowej edycji „Tek Archiwalnych. Seria nowa” (stara edycja była wydawana przez NDAP w latach 1953–1992). W 1979 r. został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, a w 2011 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Dorobek naukowy Jubilata za lata 1966–2009 składa się z 26 książek, ponad 120 artykułów oraz ponad 60 recenzji, a także z licznych biogramów i prac popularnonaukowych. Łącznie ukazało się ponad dwieście publikacji⁹.

tylko w odniesieniu do stosowanych systemów kancelaryjnych czy w funkcjonowaniu archiwów, ale i w dążeniach niektórych przedstawicieli aparatu partyjnego do tworzenia własnych normatywów w tym zakresie. Mimo to działalność podstawowa kancelarii i archiwów budowa[na] była głównie w powiązaniu i w oparciu o przepisy obowiązujące w państwowej służbie archiwalnej. Na podstawie zachowanej dokumentacji wykazano, że mimo powszechnego stosowania w ówczesnej praktyce kancelaryjnej systemu dziennikowego już w 1946 r. proponowano wprowadzenie w registraturach CKW PPS, a w 1948 roku w registraturach KC PZPR systemu bezdziennikowego. Od 1955 r. system taki obowiązywał w kancelarii Wydziału Historii Partii, w 1958 r. wprowadzono go także w Wydziale Agitacji i Propagandy KC PZPR, a od 1959 r. formalnie obowiązywał we wszystkich kancelariach KC PZPR. Opinie te zmieniają dotychczasowe ustalenia badawcze, o registraturach Komitetu Centralnego PZPR. Wiele uwagi poświęcono niedociągnięciom i mankamentom towarzyszącym działalności kancelarii i archiwów. Istotnym efektem pracy jest ustalenie, że te słabości i nieprawidłowości w funkcjonowaniu są jedną z ważniejszych przyczyn braków w udokumentowaniu wielu ważnych stron funkcjonowania badanych partii co ma wpływ na wartość informacyjną zachowanych źródeł”. Zob. <http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/praceBadawcze?rtype=opis&clang=pl&objectId=54862> (data dostępu: 10.01.2012).

⁷ Zob. <http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/praceBadawcze?rtype=opis&clang=pl&objectId=26178> (data dostępu: 10.01.2012).

⁸ Zob. D. Matelski, *Profesor Tadeusz Radzik (1953–2009)*, [w:] *Problemy historii wojskowości w kraju i na obczyźnie po wrześniu 1939 roku. Studia historyczne i politologiczne. Tom dedykowany pamięci nestora historyków polskich profesora Józefa Jasnowskiego (1906–2009)*, pod red. L. Nowaka, M. Szczerbińskiego i G. Wiczorka, Gorzów Wielkopolski 2010, s. 621–626.

⁹ A. Laskowska, *Bibliografia prac prof. dr. hab. Edwarda Kołodzieja [za lata 1966–2009 (nr 1–217)]*, [w:] *Archiwistyka oraz problemy historii Polski, Polonii i dyplomacji XX wieku. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Edwardowi Kołodziejowi w 70. rocznicę urodzin*, pod red. J. Łosowskiego, Lublin 2011, s. 21–39. Zob. także

Ważne miejsce – ze względu na pracę w Archiwum Akt Nowych w Warszawie – stanowią publikacje zwarte, dotyczące jego zasobu archiwalnego¹⁰, dziejów Archiwum Akt Nowych¹¹, inwentarzy archiwalnych po zespołach przechowywanych w Archiwum Akt Nowych¹², edycji źródeł do dziejów dy-

publikacje z lat 2010–2011: E. Kołodziej, *Zjazdy i konferencje konsulów polskich w Rumunii w okresie międzywojennym. Protokoły i referaty*, Lublin 2010, ss. 359 (współautorzy: Henryk Chałupczak i Małgorzata Willaume); tenże, *Źródła do dziejów Mazowsza w latach II Rzeczypospolitej*, [w:] *Dzieje Mazowsza 1918–1939*, t. 4, pod red. J. Szczepańskiego, Pułtusk 2010, s. 7–17; tenże, *Życie gospodarcze*, [w:] *Dzieje Mazowsza 1918–1939*, t. 6, pod red. J. Szczepańskiego, Pułtusk 2010, s. 271–387; tenże, *Korespondencja Józefa Stojanowskiego, kierownika Archiwum Akt Nowych, z Witoldem Suchodolskim, dyrektorem Archiwów Państwowych, z lat 1944–1945 w sprawie ratowania akt archiwów warszawskich*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, Warszawa 2009 (2010), t. 10 (32), s. 271–286; tenże, *Jerzy Michał Stoch (1922–2008)*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, Warszawa 2009 (2010), t. 10 (32), s. 431–432; tenże, *Zjazdy konsulów polskich w ZSRR. Protokoły i referaty 1927–1934*, Lublin 2011, ss. 467 (współautorzy: Mariusz Mazur i Tadeusz Radzik).

¹⁰ E. Kołodziej, *Polonia zagraniczna. Informator o materiałach źródłowych do 1939 r. przechowywanych w Archiwum Akt Nowych*, Warszawa 1981, ss. 57; tenże, *Emigracja z ziem polskich i Polonia 1865–1939. Informator o źródłach przechowywanych w centralnych archiwach państwowych w Polsce*, Kraków 1988, ss. 236; tenże, *Emigracja z ziem polskich i Polonia 1939–1965. Informator o źródłach przechowywanych w centralnych archiwach państwowych w Polsce*, Warszawa 1996, ss. 156; tenże, *Ameryka Łacińska, Hiszpania i Portugalia w źródłach Archiwum Akt Nowych do roku 1945*, Warszawa 1996, ss. 224 (współautor: Rafał Mrowiec); tenże, *Emigracja z ziem polskich i Polonia 1939–1965. Informator o źródłach przechowywanych w centralnych archiwach państwowych w Polsce*, Warszawa 1996, ss. 155; tenże, *Emigracja z ziem polskich i Polonia 1831–1939. Informator o źródłach przechowywanych w terenowych archiwach państwowych w Polsce*, Warszawa 1997, ss. 185; tenże, *Informator o zasobie Archiwum Akt Nowych. Stan na 31 marzec 2005*, Warszawa 2007, ss. 698.

¹¹ E. Kołodziej, *Zarys dziejów Archiwum Akt Nowych w latach 1919–2008*, Warszawa 2008, ss. 280; tenże, *Archiwum Akt Nowych w Warszawie*, Warszawa 2009, ss. 49; tenże, *Zmiany w zasobie Archiwum Akt Nowych*, „Dzieje Najnowsze”, nr 3, 1994, s. 87–97.

¹² E. Kołodziej, *Inwentarz akt konsulów polskich w Niemczech 1918–1939*, Opole 1983, ss. 119; tenże, *Inwentarz akt Ambasady RP w Berlinie z lat [1919] 1920–1939 (do roku 1934 poselstwa)*, Warszawa 1990, ss. 421; tenże, *Inwentarz akt Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie z lat [1915–1917] 1918–1939*, Warszawa 2000, ss. 482; tenże, *Inwentarz akt Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Bukareszcie z lat 1919–1940 (do roku 1938 poselstwa)*, Warszawa 2002, s. 95; tenże, *Inwentarz akt Antoniego Pająka (premiery Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie) i jego rodziny*, Warszawa 2008, ss. 64 (współautor: Bartosz Nowożyński).

plomacji polskiej i wychodźstwa polskiego¹³ oraz monografii dotyczących Polonii¹⁴, związków zawodowych i ruchu robotniczego¹⁵ czy polskich Ziemi Zachodnich i Północnych¹⁶.

Ponadto zwróćmy jeszcze uwagę na artykuły odnoszące się do polityki Rzeczypospolitej wobec wychodźstwa polskiego, dziejów Polonii i badań nad jej losami. Zaliczamy do nich teksty o Polonii niemieckiej¹⁷, Polonii w Ame-

¹³ E. Kołodziej, *Zjazdy i konferencje konsulów polskich w Niemczech. Protokoły i sprawozdania 1920–1939*, Lublin 1999, ss. 375 (współautor: Henryk Chałupczak); tenże, *Zjazdy i konferencje konsulów polskich w Niemczech. Referaty 1928–1938*, Lublin 2001, ss. 526 (współautor: Henryk Chałupczak); tenże, *Zjazdy i konferencje konsulów polskich w USA i Kanadzie. Protokoły i referaty 1920–1938*, Lublin 2004, ss. 344 (współautor: Tadeusz Radzik); tenże, *Zjazdy i konferencje konsulów polskich we Francji. Protokoły i referaty 1931–1938*, Lublin 2009, ss. 486 (współautor: Henryk Chałupczak); tenże, *Zjazdy konsulów polskich w ZSRR. Protokoły i referaty 1927–1934*, Lublin 2011, ss. 467 (współautorzy: Mariusz Mazur i Tadeusz Radzik).

¹⁴ E. Kołodziej, *Wychodźstwo zarobkowe z Polski 1918–1939. Studia nad polityką emigracyjną II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1982, ss. 294; tenże, *Dzieje Polonii w zarysie 1918–1939*, Warszawa 1991, ss. 286.

¹⁵ E. Kołodziej, *Kronika Związku Zawodowego Pracowników Leśnych i Przemysłu Drzewnego 1893–1973*, Warszawa 1974, ss. 142; tenże, *Organizacje związkowe pracowników poczt, telegrafów i telefonów w Polsce 1918–1939*, Warszawa 1979, ss. 248; tenże, *Polski ruch robotniczy. Informator o materiałach źródłowych z lat 1900–1950 przechowywanych w Archiwum Akt Nowych*, Warszawa 1985, ss. 72 (współautor: Artur Pałasiwicz).

¹⁶ E. Kołodziej, *Migracje ludności na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945–1950. Informator o źródłach przechowywanych w terenowych archiwach państwowych*, Warszawa 1998, ss. 188.

¹⁷ E. Kołodziej, *Prześladowania ludności polskiej w Niemczech (maj–sierpień 1939 r.) – materiały źródłowe*, „Teki Archiwalne”, 1972, nr 13, s. 53–83; tenże, *Raporty, referaty i sprawozdania o położeniu robotników rolnych w Niemczech (1920–1939)*, „Teki Archiwalne”, 1973, nr 14, s. 93–150; tenże, *Ruch zawodowy wśród polskich robotników rolnych w Rzeszy 1918–1939*, „Kwartalnik Historii Ruchu Zawodowego”, 1973, nr 3, s. 3–25; tenże, *Źródła do dziejów Polaków na Warmii, Powiślu i Mazurach oraz IV Dzielnicy Związku Polaków w Niemczech w okresie międzywojennym przechowywane w Archiwum Akt Nowych*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 1 (159), 1983, s. 99–107; tenże, *Konsulat Rzeczypospolitej Polskiej w Lipsku w latach 1923–1939. Organizacja i działalność*, [w:] *Na szachownicy dziejów i międzynarodowej polityki. Księga dedykowana profesorowi Zbigniewowi Brzezińskiemu*, pod red. J. Farysia, H. Kocója i M. Szczerbińskiego, Gorzów Wielkopolski 2006, s. 255–269.

ryce Północnej, Środkowej i Południowej¹⁸, Polonii francuskiej¹⁹, Polonii rosyjskiej i radzieckiej²⁰, emigracji zarobkowej z Polski²¹, polityki II Rzeczypo-

¹⁸ E. Kołodziej, *Emigration from II Polish Republic to America on Background of Employment Seeking*, [w:] *Emigration Process from Poland: Number and Structure. International Symposium, Kraków, November 9–11, 1981*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, z. 8, 1984, s. 165–184; tenże, *Protokoły konferencji konsulów polskich z USA i Kanady z roku 1920*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 1 (23), 1996, s. 81–101; tenże, *Polacy w Ameryce Łacińskiej wobec kwestii odrodzenia niepodległego państwa polskiego*, [w:] *Polonia w walce o niepodległość i granice Rzeczypospolitej 1914–1921*, Pułtusk 1999, s. 170–194; tenże, *Polonia w Ameryce Łacińskiej wobec walki o niepodległość Polski i jej granice w latach 1914–1921*, [w:] *Z dziejów Polski i emigracji (1939–1989). Księga dedykowana byłemu prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej Ryszardowi Kaczorowskiemu*, pod red. Marek Szczerbiński i Tadeusz Wolsza, Gorzów Wielkopolski 2003, s. 205–215; tenże, *Source for the history of American Polonia in the collections of Archiwum Akt Nowych in Warsaw*, „Polish-American Studies”, vol. 40, nr 1, 2003, s. 99–109; tenże, *Źródła do dziejów Polonii amerykańskiej w zasobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie*, „Przegląd Polonijny”, z. 4 (114), 2004, s. 177–181; tenże, *Źródła do dziejów Polonii amerykańskiej w zasobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie*, [w:] *Losy Polaków pośród swoich i obcych. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sekcja F*, vol. 60, 2005, s. 127–136; tenże, *Polska służba dyplomatyczna i konsularna a Polonia w USA i Kanadzie w latach 1918–1939*, [w:] *Polonijna panorama. Szkice poświęcone pamięci Bolesława Wierzbianskiego*, Opole 2008, s. 127–139.

¹⁹ E. Kołodziej, *Źródła do dziejów emigracji i Polonii francuskiej w polskich archiwach państwowych*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 2 (24), 1997, s. 237–248; tenże, *Sources pour l’histoire de l’immigration et de la Polonia de France dans les archives nationales polonaises*, [w:] *La protection des polonaise en France, problèmes d’intégration et d’assimilation*, Lille 1999, s. 93–108.

²⁰ E. Kołodziej, *Źródła do dziejów Polaków w Cesarstwie Rosyjskim, Związku Radzieckim i Mandżurii z XIX i XX wieku przechowywane w polskich archiwach państwowych*, „Niepodległość i Pamięć”, nr 2, 1998, s. 169–178; tenże, *Organizacje polskie w Mandżurii w latach 1917–1920*, [w:] *Polonia w walce o niepodległość i granice Rzeczypospolitej 1914–1921*, Pułtusk 1999, s. 195–205.

²¹ E. Kołodziej, *Emigracja zarobkowa z Polski w latach 1918–1939. Liczebność i struktura*, [w:] *Liczba i rozmieszczenie Polaków w świecie*, cz. I, Wrocław 1981, s. 63–92; tenże, *Emigracja zarobkowa z Polski w latach 1918–1925 w świetle polityki emigracyjnej*, [w:] *Studia z dziejów polskiego ruchu robotniczego*, t. 2, Warszawa 1983, s. 81–104; tenże, *Polonia w XIX i XX wieku*, „Biuletyn Informacyjny Domu Polonii w Pułtusku”, nr 4, 1989, s. 3–11; tenże, *Emigracja zarobkowa z ziem polskich w XIX i XX wieku*, [w:] *Polska emigracja*, Warszawa 1990, s. 15–22; tenże, *Emigracja z ziem polskich i Polonia 1871–1939. Liczebność i rozmieszczenie*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, cz. 1, Warszawa 1990, s. 13–51; tenże, *Emigracja zarobkowa z Polski*, [w:] *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 2, Warszawa 1994, s. 242; tenże, *Emigracja z ziem polskich od końca XIX wieku do czasów współczesnych i tworzenie się skupisk polonijnych*, [w:] *Emigracja z ziem polskich w XX wieku. Drogi awansu emigrantów*, Pułtusk 1998, s. 11–24.

spolitej wobec wychodźstwa polskiego²², harcerstwa polskiego na obczyźnie²³, depatriacji²⁴ i repatriacji Polaków z ZSRR po II wojnie światowej²⁵, poloników w archiwach zagranicznych²⁶. Recenzował także publikacje dotyczą-

²² E. Kołodziej, *Materiały do dziejów ruchu robotniczego w aktach polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych 1918–1939/1941*, „Z Pola Walki”, nr 4, 1974, s. 350–357; tenże, *Ostatnie posiedzenie Międzyministerialnej Komisji Emigracyjnej z 25 lutego 1939 r.*, „Teki Archiwalne”, nr 16, 1977, s. 181–235 (współautor: Janina Zakrzewska); tenże, *Raporty emigracyjne konsulów polskich w Brukseli i Antwerpii*, „Teki Archiwalne”, nr 19, 1982, s. 125–176 (współautor: Janina Zakrzewska); tenże, *Organizacja i kancelarie polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945*, „Archeion”, t. 75, 1983, s. 151–177; tenże, *Rola polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945*, [w:] *Władze RP na obczyźnie podczas II wojny światowej*, Londyn 1994, s. 774–820; tenże, *II Rzeczpospolita wobec potrzeb kulturalnych Polonii*, [w:] *Kultura skupisk polonijnych*, Warszawa 1994, s. 57–79; tenże, *Wybuch wojny i polska służba zagraniczna 1939–1940*, [w:] *Materiały do dziejów polskiego uchodźstwa niepodległościowego 1939–1990*, Londyn 1996, s. 81–92; tenże, *Organizacja centrali i placówek MSZ w latach 1918–1939*, [w:] *Z dziejów polskiej służby dyplomatycznej. Księga upamiętniająca życie i dzieło Jana Nowaka Jeziorańskiego*, pod red. J. Farysia i M. Szczerbiński, Gorzów Wielkopolski 2005, s. 171–182.

²³ E. Kołodziej, *Źródła do dziejów harcerstwa na obczyźnie przechowywane w Archiwum Akt Nowych oraz w innych archiwach państwowych*, [w:] *Dzieje harcerstwa na obczyźnie w latach 1912–1992*, pod red. M. Szczerbińskiego, Gorzów Wielkopolski 1992, s. 21–28; tenże, *Harcerstwo polskie we Francji, Belgii i Holandii w latach międzywojennych o jego miejsce w systemie oświaty polonijnej*, [w:] *Miscellanea oświaty polonijnej*, Bydgoszcz 1999, s. 31–44; tenże, *Harcerstwo polskie w Belgii w latach międzywojennych*, [w:] *Organizacje polonijne. Dzieje – współczesność – perspektywy*, pod red. M. Szczerbińskiego, Gorzów Wielkopolski 2001, s. 75–83.

²⁴ *Depatriacja* to przesiedlenia ludności polskiej z ziem II RP, które w 1944 r. zostały odstąpione ZSRR. Zaś *repatriacja* to przesiedlenia ludności polskiej z pozostałych obszarów ZSRR. Zob. szerzej: J. Pruszyński (1941–2008), *Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna*, t. 1–2, Kraków 2001.

²⁵ E. Kołodziej, *Polityka Rządu RP w Warszawie wobec repatriacji i reemigracji obywateli polskich z ZSRR w latach 1944–1948*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 2–3 (204–205), 1994, s. 317–332; tenże, *Sprawozdanie Głównego Pełnomocnika Rządu RP do spraw Ewakuacji Ludności Polskiej z SRR w Wilnie z przebiegu zbiorowej repatriacji w latach 1945–1946*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 2 (24), 1997, s. 167–194; tenże, *Repatriacja ludności polskiej z Ukrainy w latach 1944–1946 w świetle dokumentów przechowywanych w Archiwum Akt Nowych*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 3 (24), 1998, s. 113–140.

²⁶ E. Kołodziej, *Archiwalia w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie*, „Archeion”, t. 95, 1995, s. 103–113; tenże, *Polonika z lat 1918–1938 w Archiwum Republiki w Wiedniu*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 1 (23), 1996, s. 177–185; tenże, *Archiwalia w zbiorach polskich ośrodków emigracyjnych*, [w:] *Pamiętnik III Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Toruń 2–4 września 1997 r.*, t. 1, Radom

ce zagadnień archiwalnych: archiwów austriackich²⁷, niemieckich²⁸, szwaj-

1997, s. 39–48; tenże, *Polonika w Bundesarchiv*, „Archeion”, t. 99, 1998, s. 123–137; tenże, *Archiwa polonijne w zbiorach polskich ośrodków emigracyjnych i w archiwach w Polsce*, [w:] *Diaspora polska w procesach globalizacji. Stan i perspektywy badań*, Kraków 2006, s. 316–338.

²⁷ E. Kołodziej (rec.), *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 19 (1966), „Archeion”, t. 49, 1968, s. 220–221; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 20 (1967), „Archeion”, t. 54, 1970, s. 280–281; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 21 (1968), „Archeion”, t. 55, 1971, s. 244; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 23 (1970), „Archeion”, t. 59, 1973, s. 243–245; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 24 (1971), „Archeion”, t. 60, 1974, s. 308–310; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 25 (1972), „Archeion”, t. 61, 1974, s. 267–268; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 26 (1973), „Archeion”, t. 62, 1975, s. 209–210; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 27 (1974), „Archeion”, t. 64, 1976, s. 209–211; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 28 (1975), „Archeion”, t. 67, 1979, s. 271–275; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 29 (1976), „Archeion”, t. 68, 1979, s. 272–273; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 30 (1977), „Archeion”, t. 69, 1979, s. 370–371; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 31 (1978), „Archeion”, t. 71, 1981, s. 273–274; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 32 (1979), „Archeion”, t. 72, 1981, s. 362–364; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 33 (1980), „Archeion”, t. 75, 1983, s. 318–321; tenże, *Mitteilungen des Oberösterreichischen Landesarchivs*, t. 13 (1981), „Archeion”, t. 77, 1984, s. 242–244; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 35 (1982), „Archeion”, t. 79, 1985, s. 274–277; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 39 (1986), „Archeion”, t. 87, 1990, s. 247–251; tenże, *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs*, t. 35–36, „Archeion”, t. 87, 1990, s. 251–253; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 40 (1987), „Archeion”, t. 92, 1993, s. 162–164; tenże, *Mitteilungen des Oberösterreichischen Landesarchivs*, t. 16 (1990), „Archeion”, t. 93, 1994, s. 274–276; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 41 (1990), „Archeion”, t. 93, 1994, s. 276–278; tenże, *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, t. 42–43 (1992–1993), „Archeion”, t. 95, 1995, s. 162–167; tenże, *Archiv der Republik. Eine Bestandsübersicht*, Wien 1996, „Archeion”, t. 96, 1996, s. 188–189; tenże, *Pobyt w Österreichisches Staatsarchiv – Archiv der Republik w Wiedniu*, „Archeion”, t. 97, 1997, s. 412–425.

²⁸ E. Kołodziej (rec.), *Das Stadtarchiv Weimar und seine Bestände*, „Archeion”, t. 51, 1969, s. 241–242; tenże, *Archivmitteilungen*, nr 1 (1967), nr 6 (1968), „Archeion”, t. 51, 1969, s. 277–278; tenże, *Archivalische Zeitschrift*, t. 62 (1966), „Archeion”, t. 56, 1971, s. 314–315; tenże, *Archivalische Zeitschrift*, t. 66 (1970), „Archeion”, t. 58, 1973, s. 163–165; tenże, *Archivalische Zeitschrift*, t. 67 (1971), „Archeion”, t. 59, 1973, s. 225–228; tenże, *Übersicht über die Quellen zur Geschichte Lateinamerikas in Archiven der DDR*, „Archeion”, t. 61, 1974, s. 296–297; tenże, „*Archivalische Zeitschrift*”, t. 68 (1972), „Archeion”, t. 60, 1974, s. 298–301; tenże, „*Archivalische Zeitschrift*”, t. 69 (1973), „Archeion”, t. 61, 1974, s. 254–255; tenże, *H. Lötzke, Deutsches Zentralarchiv 1946–1971*, Potsdam 1970, „Archeion”, t. 64, 1976, s. 234–236; tenże, „*Archivalische*

carskich²⁹, indyjskich³⁰, amerykańskich³¹, brytyjskich³², a także zamieszczał biogramy archiwistów³³ i spuścizn archiwalnych³⁴.

*

W 2009 r. Zakład Archiwistyki Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, kierowany przez prof. n. dr. hab. Janusza Łosowskiego, podjął się przygotowania jubileuszowej książki dla uczczenia 70. urodzin oraz

Zeitschrift”, t. 70 (1974), „Archeion”, t. 64, 1976, s. 198–199; tenże, „*Archivalische Zeitschrift*”, t. 71 (1975), „Archeion”, t. 65, 1977, s. 272–273; tenże, *Polonika w Bundesarchiv*, „Archeion”, t. 99, 1998, s. 123–137.

²⁹ E. Kołodziej (rec.), „*Mitteilungen der Vereinigung Schweizerischer Archivare*”, nr 21 (1970), „Archeion”, t. 54, 1971, s. 331–332; tenże, *Schweizerische Archieführer. Guide des Archives Suisses, Zürich 1971*, „Archeion”, t. 64, 1976, s. 241–242.

³⁰ E. Kołodziej (rec.), „*The Indian Archives*”, Vol. 23, No. 1–2 (1974), „Archeion”, t. 68, 1979, s. 268–269; tenże, „*The Indian Archives*”, Vol. 24–25, No. 1–2 (1975–1976), „Archeion”, t. 69, 1979, s. 353–357; tenże, „*The Indian Archives*”, Vol. 28, No. 1–2 (1979), „Archeion”, t. 75, 1983, s. 309–312; tenże, „*The Indian Archives*”, Vol. 29, No. 2 (1980), Vol. 30, No. 1 (1981), „Archeion”, t. 77, 1984, s. 135–239; tenże, „*The Indian Archives*”, Vol. 41, No. 1 (1992), „Archeion”, t. 96, 1996, s. 258–259.

³¹ E. Kołodziej, *Mikrofilmy archiwaliów z USA w Bibliotece Instytutu Badań Ameryki Północnej w Berlinie Zachodnim*, „Archeion”, t. 91, 1993, s. 235–238; E. Kołodziej (rec.), „*The American Archivist*”, Vol. 52, No. 2 i 4 (1989), „Archeion”, t. 91, 1993, s. 247–253; tenże, *J. Cisek (opr.), Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce i jego zbiory, Warszawa 1997*, „Archeion”, t. 100, 1999, s. 265–267.

³² E. Kołodziej (rec.), „*Archives. The Journal of the British Records Association*”, Vol. 20, No. 91, 1992, „Archeion”, t. 95, 1995, s. 149–151; tenże, „*Archives. The Journal of the British Records Association*”, Vol. 22, No. 93, 1995, „Archeion”, t. 97, 1995, s. 268–270; tenże, „*Archives. The Journal of the British Records Association*”, Vol. 21, No. 92, 1994, „Archeion”, t. 96, 1996, s. 249–251.

³³ E. Kołodziej, *Bogdan Kroll*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 4 (26), 2000, s. 267–268; tenże, *Barbara Teresa Woźniakowska*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 4 (26), 2000, s. 268–269; tenże, *Bogdan Kroll*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 2, pod red. B. Woszczyńskiego, Warszawa 2002, s. 96–97; tenże, *Andrzej Marek Piber*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. II, s. 136–137; tenże, *Barbara Teresa Woźniakowska*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. II, s. 194; tenże, *Mściśław Kiejstut Jerzy Wróblewski*, „Teki Archiwalne. Seria nowa”, t. 8 (30), 2004, s. 323–324.

³⁴ E. Kołodziej, *Wspomnienia i spuścizny prywatne w Archiwum Akt Nowych*, „Życie Warszawy”, nr 158 z 4 lipca 1973 (współautor: Jerzy Stoch); tenże, *Nieznane dokumenty o Karolu Szymanowskim*, „Życie Warszawy”, nr 61 z 27–28 marca 1982 (cz. I), nr 67 z 3–4 kwietnia 1982 (cz. II); tenże, *Akta profesora Janusza Kazimierza Zawodnego z lat 1942–2001 w Archiwum Akt Nowych*, „Studia Archiwalne”, t. 1, 2004, s. 125–132.

45-lecia pracy zawodowej prof. zw. dr. hab. Edwarda Kołodzieja. Wsparcia inicjatywnie udzieliła Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Warszawie. Zaproszono do udziału w księdze przedstawiciele licznych ośrodków naukowych w Polsce. Drukiem ukazała się w 2011 r. pt. *Archiwistyka oraz problemy historii Polski, Polonii i dyplomacji XX wieku. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Edwardowi Kołodziejowi w 70. rocznicę urodzin*, pod redakcją Janusza Łosowskiego (Lublin 2011, ss. 663, il.). Zamieszczone studia – oprócz wstępu pióra Redaktora prezentującego sylwetkę Jubilata oraz Jego bibliografii prac za lata 1966–2009 (zestawionej przez Agnieszkę Laskowską, zob. przypis 9) – podzielono na sześć merytorycznych części, zatytułowanych: I. Archiwiszczy, archiwa oraz ich użytkownicy³⁵, II. Akta, archiwalia oraz ich zawartość³⁶, III. Społeczeństwo polskie, ruchy polityczne, postawy indywidualne³⁷,

³⁵ Irena Mamczak-Gadkowska (Poznań), *Problematyka archiwalna na powszechnych zjazdach historyków polskich w okresie międzywojennym* (s. 47–64); Dariusz Matelski (Poznań–Łódź), *Restytucja dóbr kultury w układach Polski z sąsiadami w XX wieku* (s. 65–97); Alicja Kulecka (Warszawa), *Archiwa francuskie – przedmiot fascynacji archiwistów polskich* (s. 99–117); Anna Laszuk (Warszawa), *Użytkownicy współtwórcami informacji o zasobie archiwalnym* (s. 119–133); Marek Konstankiewicz (Lublin), *Udział w stanowieniu aktów normatywnych jako forma działania administracji archiwalnej w zakresie kształtowania narastającego zasobu archiwalnego* (s. 135–145); Halina Robótka (Toruń), *System Informacji Archiwalnej ZoSIA. Bilans otwarcia* (s. 147–160); Kazimierz Kozłowski (Szczecin), *Kształtowanie i rozwój szczecińskiego Archiwum Państwowego w polskich strukturach państwowych (do 1975 roku)* (s. 161–174); Władysław Stępiak (Toruń–Warszawa), *Wyzwania etyczne w zawodzie archiwisty* (s. 175–186); Marcin Kula (Warszawa), *Fantazyjne życzenia dla archiwisty* (s. 187–195).

³⁶ Władysław Horst (Warszawa), *Akta Komendy Głównej Policji Państwowej (1918–1939) w zasobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie* (s. 199–225); Bartosz Nowożycki (Warszawa), *Spuścizna Antoniego Pająka. Problem opracowania i zawartości* (s. 227–240); Stefan Ciara (Warszawa), *Adam Skatkowski (1877–1951) i jego notatnik archiwalny* (s. 241–256); Tomasz Czarnota (Lublin), *Problematyka archiwów i archiwaliów emigracyjnych oraz poloników w „Kulturze” i „Zeszytach Historycznych”* (s. 257–306).

³⁷ Teresa Kulak (Wrocław–Opole), *„Emigracja wewnętrzna” Elizy z Branickich Zygmuntowej Krasieńskiej (1820–1876)* (s. 309–322); Wiesław Śladkowski (Lublin), *Włóścianie klucza cycowskiego przed i po uwłaszczeniu* (s. 323–329); Albin Koprukowniak (Lublin), *Obraz statystyczny miasta prywatnego Czemierniki w 1860 roku* (s. 331–340); Tadeusz Krawczak (Warszawa), *Rządy chełmskiego biskupa grekokatolickiego Jana Mikołaja Kalińskiego (1863–1866)* (s. 341–357); Edward Długajczyk (Katowice), *Na ziemi opolskiej po I powstaniu śląskim 1919 roku* (s. 359–384); Janusz Szczepański (Lublin), *Separatystyczne tendencje Wielkopolski i Pomorza [Gdańskiego] w okresie najazdu bolszewickiego w 1920 roku* (s. 385–396); Wojciech Wrzesiński (Wrocław), *Wokół charakteru i postaw narodowych Polaków w latach II wojny światowej na łamach „Biuletynu Informacyjnego”*

IV. Historia Polonii i jej epizody³⁸, V. Polska dyplomacja i jej pracownicy³⁹, VI. Problemy prawa oraz integracji europejskiej⁴⁰.

Uroczystość wręczenia Księgi Jubileuszowej prof. Kołodziejowi miała miejsce 21 grudnia i rozpoczęła się o godzinie 12 w nowym budynku Wydziału Humanistycznego UMCS w sali obrad Rady Wydziału. Otwarcia uroczystości dokonał prof. Krzysztof Skupieński, który przywitał Jubilatę oraz wszystkich zgromadzonych gości. Wśród licznego grona zaproszonych gości (około 60 osób) byli: naczelny dyrektor Archiwów Państwowych w Warszawie prof. n. dr hab. Władysław Stępniański⁴¹, dyrektor Archiwum Akt Nowych w Warszawie dr Tadeusz Krawczak, dyrektor Archiwum Państwowego w Lublinie dr Piotr Dymmel, dziekan Wydziału Humanistycznego UMCS prof. Henryk Gmiterek, dyrektor Instytutu Historii UMCS prof. Robert Litwiński i kierownik Zakładu Archiwistyki UMCS prof. Janusz Łosowski. Liczną reprezentację stanowili również pracownicy Archiwum Akt Nowych oraz pracownicy naukowcy poszczególnych zakładów Instytutu Historii UMCS.

(s. 397–420); Anna Łosowska (Lublin), *Dlaczego nie wydano książki pamiątkowej 5-lecia UMCS? Nieznany epizod z dziejów Uczelni w pierwszym okresie jej istnienia* (s. 421–452); Zbigniew Zaporowski (Lublin), *Powstanie i struktury organizacyjne Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (wrzesień–grudzień 1980)* (s. 453–485).

³⁸ Jan Lewandowski (Lublin), *Polacy i Polonia w krajach bałtyckich w dobie porobiorowej* (s. 489–500); Krzysztof Smolna (Warszawa), *Towarzystwo Przyjaciół Ameryki Łacińskiej w Londynie* (s. 501–508); Anna Nowakowska-Wierchoś (Warszawa), *Związek Kobiet Polskich imienia Marii Konopnickiej we Francji* (s. 509–529); Robert Litwiński (Lublin), *Zamorski contra Żółtaszek. Z dziejów postaw Polaków na wychodźstwie po 1 września 1939 roku* (s. 531–547).

³⁹ Henryk Chałupczak (Lublin), *Konsulaty RP w Niemczech, Francji i Rumunii w okresie międzywojennym. Wybrane zagadnienia* (s. 551–575); Wanda Krystyna Roman (Toruń), *Kazimierz Trębicki [1896–1981] – ostatni konsul II Rzeczypospolitej w Genewie* (s. 577–598); Adam Grzegorz Dąbrowski (Warszawa), *Przekazanie kopii dokumentów znalezionych w kwietniu 1927 r. w budynku ambasady radzieckiej w Pekinie. Przyczynek do dziejów polsko-japońskiej współpracy wywiadowczej w okresie dwudziestolecia międzywojennego* (s. 599–614).

⁴⁰ Małgorzata Polkowska (Warszawa), *Rozwój prawa lotniczego. Od konferencji w Paryżu w roku 1910 do konferencji w Chicago w roku 1944* (s. 617–649); Małgorzata Willaume (Lublin), *Integracja – funkcja matematyczna czy społeczna?* (s. 651–658).

⁴¹ Zob. <http://www.archiwa.gov.pl/pl/naczelna-dyrekcja-archiwow-pastwowych.html> (25.01.2012).

Następnie odczytano nadesłane listy od osób, które nie mogły przyjechać na uroczystość, a chciały w czasie jej zabrać głos. Kolejnym punktem uroczystości były przemówienia. Pierwszy głos zabrał prorektor UMCS prof. Ryszard Szczygieł, który odczytał list z gratulacjami Rektora UMCS prof. Andrzeja Dąbrowskiego, a także w swoim imieniu pogratulował Jubilatowi. Dziekan Wydziału Humanistycznego prof. H. Gmiterek dziękował za pracę w murach Uczelni oraz życzył dalszych sukcesów naukowych. Z kolei dr hab. W. Stępiak przedstawił liczne zasługi i dokonania prof. E. Kołodzieja dla archiwistyki oraz jej propagowania. Prof. Kołodziej został w nim przedstawiony za wzór archiwisty praktyka, jak i teoretyka. Przemówienie kończyły słowa zachęty do dalszej pracy naukowej. Ostatnim planowanym przemówieniem w pierwszej części uroczystości było wystąpienie dyrektora Instytutu Historii UMCS prof. R. Litwińskiego, w czasie którego, oprócz gratulacji, został wręczony prof. Kołodziejowi najnowszy tom (31) „Res Historica”, w którym zamieszczono artykuł prof. Kołodzieja.

Kolejnym punktem uroczystości była laudacja prof. Krzysztofa Skupieńskiego na cześć Jubilata, prezentująca Jego dokonania naukowe, sylwetkę i profesjonalizm w pracy, jak również koleżeński styl bycia; mowa ta przeplatana była licznymi anegdotami. Następnie wystąpił redaktor Księgi Jubileuszowej prof. J. Łosowski, który omówił zawartość Księgi i przedstawił motywy jej powstania. Zaznaczyć należy też, że prof. Łosowski i Zakład Archiwistyki UMCS byli również organizatorami uroczystości. Momentem kulminacyjnym było uroczyste wręczenie Księgi samemu Jubilatowi. Wręczenia dokonali uczniowie prof. Kołodzieja – dr Tomasz Czarnota wraz z dr Małgorzatą Wnuk i mgr Elżbietą Markowską. Następnie głos zabrał Jubilat, który podziękował za uroczystość i laudacje. Oficjalną część uroczystości zakończyła dyskusja, w której udział brali prof. Janusz Szczepański, dr Tadeusz Krawczak, prof. Małgorzata Willaume oraz prof. Henryk Chałupczak z Wydziału Politologii UMCS. Także przyjaciele i koledzy Jubilata składali gratulację i dziękowali za udzieloną pomoc oraz spędzone razem lata pracy. Życzyli również dalszych sukcesów na polu naukowym. Wówczas dokonano wręczenia autorom egzemplarzy Księgi Jubileuszowej. Następnie prof. Skupieński zaprosił w imieniu Jubilata wszystkich zgromadzonych na poczęstunek w nowym budynku Wydziału Humanistycznego UMCS, podczas którego wznoszono toasty na cześć Jubilata oraz rozmawiano z Jubilatem o bieżących sprawach naukowych. Wówczas wyświetlano na rzutniku multimedialnym zdjęcia z oficjalnej części uroczystości.

Jubilatowi życzymy dalszych imponujących osiągnięć naukowych i wszelkiej pomyślności. *Ad multos annos!*

Wojciech Luboch
Instytut Historii UMCS w Lublinie

Dariusz Matelski
Poznań

Lublin 21 grudnia 2011 r. Od lewej: prof. zw. dr hab. Edward Kołodziej, dyrektor Instytutu Historii UMCS prof. n. dr hab. Robert Litwiński oraz jego zastępca dr hab. Mariusz Korzeniowski (źródło: zbiory prof. Janusza Łosowskiego).

Lublin 21 grudnia 2011 r. Od lewej: prof. zw. dr hab. Edward Kołodziej i naczelny dyrektor Archiwów Państwowych prof. n. dr hab. Władysław Stępiak (źródło: zbiory prof. Janusza Łosowskiego).